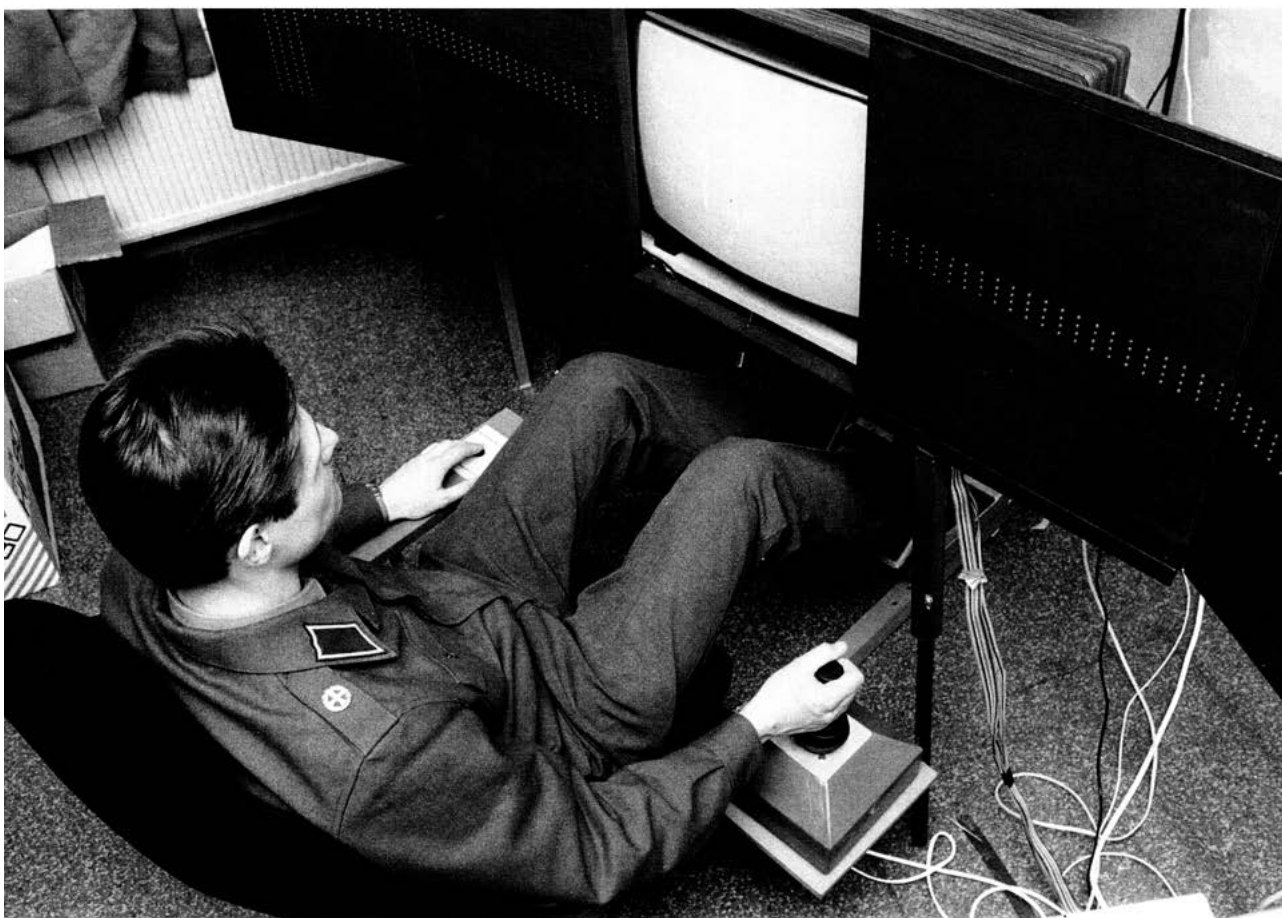

Psykologisen soveltuvuuden arvioinnin historiaa Puolustusvoimissa

Kuva 1. MCAT (Multicoordination and Attention Test); otettu käyttöön vuonna 1985. (Kuva: Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen kuva-arkisto)

Alkuvaiheet

Katajanokan upseerikerhon psykologinen harrastuspiiri laati vuonna 1946 Puolustusvoimien johdolle esityksen psykologian sovellutusten järjestämisestä armeijassa. Esitys vaikutti siihen, että sotilaspsykologiseen tutkimustyöhön pääesikunnan koulutusosaston valistustoimistoon kiinnitettiin vuonna 1947 ensimmäinen sotilaspsykologi. 1950-luvulla pääesikunnan koulutusosastossa työskenteli jo kolme psykologia. Heidän päätehtäviään olivat soveltuvuusarvioinnin kehittämisen ja toteuttamisen ohessa psykologian opetustyö mm. johtamis- ja kouluttamistaidossa. Psykologien apuna toimi varusmiespalvelustaan upseerikokelaina tai ryhmänjohtajina suorittavia psykologeja.

1950-luvulla kehitettiin ensimmäinen **peruskoe**, jonka avulla arvioitiin varusmiesten kehitys- ja koulutuskelpoisuutta. Testin suunnittelu alkoi vuonna 1951, ja monien kokeilujen ja kehittelyjen jälkeen se otettiin käyttöön vuoden 1955 alusta lähtien. Joukko-osastot olivat peruskokeeseen tyytyväisiä mutta toivoivat, että koe suoritettaisiin jo kutsunnoissa varusmiesaineksen jaottelemiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla ennen palvelukseen astumista.

Vuosikymmenen loppuun tultaessa soveltuvuustutkimusten pääpaino kohdistui erityisesti tehtäviin, jotka sisälsivät suurehkoja inhimillisiä tai aineellisia riskejä koulutuksen, onnettomuuksien tai kalustovaurioiden muodossa. Testejä käytettiin ilmavoimien ohjaajaoppilaiden ja monien teknisten

tehtävien valinnoissa, esimerkiksi teknillisen huoltohenkilöstön, lentokone-, sähkö-, tutka- ja viestiapumekaanikkojen, radiosähköttäjien, tutka- ja kaikumittaajien valinnoissa. Soveltuvuusarviointeja käytettiin myös merivoimien ja rannikkotyökistön upseerivalinnoissa sekä YK-komppanian miehistöjen valinnoissa.

Alkuvaiheessa soveltuvuusarvioinnit keskittyivät kognitiivisten valmiuksien testaamiseen. Persoonallisuustestit otettiin käyttöön 1960-luvun lopulla. Esimerkiksi ohjaajavalinnoissa pääpaino asetettiin aluksi lentokoulutuskelpoisuuteen. Vuoden 1969 jälkeen myös johtajaominaisuudet tulivat niissä tärkeiksi valinnan perusteiksi.

Sotilaspsykologian tutkimuslaitos suunnitelmissa

Vuonna 1963 valtioneuvoston nimittämä henkisen maanpuolustuksen komitea esitti perustettavaksi pääesikunnan yhteyteen Sotilaspsykologian tutkimuslaitoksen, jossa tehtäisiin alan tutkimustyötä ja sovellettaisiin sitä käytäntöön. Minimivahvuudeksi komitea esitti 16:ta henkilöä, joista seitsemän olisi käyttäytymistieteilijöitä. Puolustusneuvosto tekikin vuonna 1964 yksimielisen periaatepäätöksen Sotilaspsykologian tutkimuslaitoksen perustamisesta.

Laitos ei kuitenkaan toteutunut budjettivaikkeuksien vuoksi. Päinvastoin, vuonna 1964 Puolustusvoimissa työskenteli vain yksi psykologi ja Pääesikunnan koulutustoimisto harkitsi koko sotilaspsykologisen työn lopettamista, koska jäljellä oli vain ilmavoimien ohjaajien psykologiset soveltuvuustutkimukset ja kaikki muu työ oli lähes täysin pysähdyksissä.

Sotilaspsykologian elpyminen

Toiminnan elpymiseen vaikutti olennaisesti entinen upseeri ja psykologi **Aimo Huhtala**. Hän oli eronnut vuonna 1947 upseerin virasta opiskellakseen psykologiaa, joka oli alkanut kiinnostaa häntä sodan aikana tarkkaillaessaan sotilaiden käyttäytymistä psyykkisessä painetilanteessa. Huhtala palkattiin vuonna 1964 johtamaan sotilaspsykologista ryhmää, ja tätä työtä hän tekikin seuraavat 14 vuotta. Huhtala kehitti toimintaa voimakkaasti ja sai myös hankittua lisää virkoja. 1960-luvun lopulla ryhmässä työskenteli kahdeksan henkilöä, joista neljä oli psykologeja.

Soveltuvuustutkimuksia tehtiin jälleen samoille ryhmille kuin aikaisemmin, erityisesti teknisesti vaativaan varusmieskoulutukseen hakijoille. Erikoisjoukkovalintojen soveltuvuusarvioinnit aloitettiin vuonna 1968 laskuvarjojääkärikouluun hakijoille ja vuonna 1972 sukeltajakoulutukseen hakijoille. Kantahenkilökunnan testaus alkoi v. 1967 aliupseeri- ja 1968 kadettikoulun osalta.

Soveltuvuusarviointeja kehitettiin mm. laatimalla eri aselajien erikoishenkilöstön valintaa varten uusia lahjakkuustestejä.

Kaikille testeille tehtiin luotettavuus- ja ennustavuustutkimukset. 1960- ja -70-luvun vaihteessa testikehittelyn painopiste siirtyi persoonallisuustesteihin.

Sotilaspsykologian toimisto

Sotilaspsykologian työryhmän nimi muutettiin 1.3.1973 sotilaspsykologian toimistoksi. Korkeimmillaan sotilaspsykologian toimistossa työskenteli toimistopäällikön lisäksi seitsemän psykologia. Yksi näistä oli **Juhani Sinivuo**, joka nimitettiin Huhtalan seuraajaksi v. 1979. Siitä eteenpäin Sinivuo johti sotilaspsykologista toimintaa Puolustusvoimissa 25 vuotta.

Tutkimustoimintaa, testauksia ja hallittua kaaosta 1970- ja -80-luvuilla

Soveltuvuustutkimusta arvostettiin, mikä näkyi toiminnan laajentumisena. Samalla kasvoi tieteellisen tutkimuksen tarve. Vuosina 1973–82 tutkimuslustoista julkaistiin kaikkiaan 35 kpl. Tutkimuksien aiheita olivat mm. lentoturvallisuus, stressi, sotilaan ja joukon taistelukäyttäytyminen ja psyykinen huolto, ryhmän vuorovaikutussuhteet ja yksikön päällikön ongelmat. Lisäksi tehtiin testauksiin liittyviä tehtäväänalyysia, seuranta- ja ennustavuustutkimuksia.

Vuosikymmenen lopulla soveltuvuustutkimuksia oli kuitenkin niin paljon, ettei tieteellisille tutkimuksille jäänyt enää aikaa. Testattujen henkilöiden määrä oli kasvanut noin 3 000:sta 4 500:aan ja kohderyhmien 14:stä 22:een. Se johti tilanteeseen, jota kutsuttiin ryhmässä "hallituksi kaaokseksi". Suhteessa resursseihin soveltuvuustutkimustoiminta oli ylimitoitettu. Testauksia haluttiin silti lisätä entisestään.

1980-luvun puolivälissä tilanne muodostui kestävämmäksi. Palvelujen tason säilyttämiseksi ja kehittämistyön jatkamiseksi tiettyjen erikoisryhmien soveltuvuustutkimukset lopetettiin eikä uusia soveltuvuustutkimustehtäviä otettu enää vastaan. Lisäksi psykologien tekemää työtä ulkoistettiin joukko-osastoihin – kun aiemmin erikoisvalintojen testauksista ja haastatteluista olivat vastanneet psykologit, nyt ne siirrettiin joukko-osastojen hoidettaviksi psykologien antamien ohjeiden mukaan.

Maksullinen palvelutoiminta

Puolustusvoimien ulkopuoliset testaukset aloitettiin 1970-luvulla. Testaukset keskittyivät ilmailualalle, jossa sotilaspsykologeilla oli asiantuntemusta ja käytössään edistynyt välineistö. Testaukset alkoivat lennonjohtajien testauksilla ja laajenivat lennonopettajiin 1980-luvulla ja myöhemmin Finnairin ja Suomen ilmailuopiston lentäjiin. Maksullisella palvelutoiminnalla rahoitettiin kehittämistoimintaa ja laitehankintoja.

Kuva 2. Testaustilanne vuonna 1958.
(Kuva: Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen kuva-arkisto)

Testaus kutsunnoissa

Syksyllä 1970 aloitettiin uuden testin kokeilu, jolla haluttiin selvittää, onko mahdollista kutsuntavaiheessa ottaa yhdeksi jaotteluperusteeksi joitakin psyykkisiä piirteitä ja onko sotilastehtävät ryhmiteltävissä näiden piirteiden mukaan. Kokeilun perusteella joukkotestauksen toteuttamisen kutsunnoissa todettiin olevan mahdollista. Testauksen tuloksia ei voitu kuitenkaan käyttää hyödyksi, koska eri koulutushaaroille määritetyt vaatimukset ja niiden mukana testitulosten luokitus puuttuivat.

Paljon myöhemmin vuosina 1996–1998 peruskoe 2 tehtiin kutsunnoissa. Tuloksia ei kuitenkaan saatu käyttöön riittävän nopeasti sijoittelua varten, kuten oli tarkoitus. Lisäksi testauksen järjestelyissä ja tietojen siirtämisessä sotilaspsykologian toimistoon oli ongelmia. Niinpä testaus siirrettiin takaisin joukko-osastoihin peruskoulutuskaudella tehtäväksi.

Peruskokeiden uudistaminen vuosina 1981–82

1950-luvulla kehitetyn peruskoe 1:n uusi versio otettiin käyttöön vuonna 1981. Testin kehittäminen kesti noin kuusi vuotta. Helmikuussa 1982 otettiin käyttöön täysin uusi paineensietoa ja johtajaominaisuuksia mittaava peruskoe 2. Ennen käyttöönottoa johtajaominaisuuden testiä oli kehitelty noin seitsemän vuotta. Kummankin peruskokeen kehittämisen kestoon vaikuttivat mm. useat ennustavuustutkimukset, jotka kestävät kauan seurantatiedon saamisen viiveen vuoksi.

Ensimmäinen tietokoneavusteinen testi ja testausjärjestelmä

Vuonna 1985 kehitettiin ensimmäinen mikrotietokoneavusteinen testi, jolla mitattiin ohjaajien jäsenien koordinaatiota ja havainnon laaja-alaisuutta. Seuraavaksi vuonna 1988 otettiin käyttöön ensimmäinen Puolustusvoimien mikrotietokoneavusteinen testausjärjestelmä. Järjestelmän runkona toimi 16 Nokian MikroMikka. Järjestelmä osoittautui onnistuneeksi, sillä se nopeutti ja helpotti monin tavoin henkilöstön työtä.

Soveltuvuustutkimuksen nykytilanne Puolustusvoimissa

Sotilaspsykologian toimiston perintö näkyy nykyisessä soveltuvuuden arviointityössä mm. työn organisoinnin ja testattavien kohderyhmien arvioinnissa. Myös historiassa esillä olleet kehittämisteemat ovat nykyisinkin ajankohtaisia.

Soveltuvuusarviointien määrä on nykyisin vuosittain noin 2 000, ja niiden hoitamiseen on varattu noin neljä henkilötyövuotta, jotka jakautuvat neljälle psykologille, kahdelle tutkimussihteerille ja osastoupseerille. Suurimmat kohderyhmät ovat entiseen tapaan Ilmavoimien ohjaajat, kadettikoulu, erikoisjoukot ja teknisten aselajien koulutusvalinnat. Uudempia suuria kohderyhmiä ovat palkattuun henkilökuntaan (siviilit, aliupseerit ja erikoisupseerit) ja yleisesikuntaupseerin koulutukseen hakijat.

Maksullisesta palvelutoiminnasta luovuttiin soveltuvuustestauksen siirtyessä Puolustusvoimien tutkimuslaitokseen. Syynä oli tarve keskittää kaikki liikenevät psykologiresurssit tutkimukseen.

Soveltuvuudenarvioinnit on organisoitu siten, että lähes kaikki varsinainen testaus tapahtuu joukko-osastoissa. Osassa testauksista ovat psykologit mukana observoimassa ja haastattelemassa. Testauksen sisällöstä ja testien tulkinnasta vastaavat psykologit. Vain vaativiin siviilitehtäviin hakijat ja laajaa kognitiivista testausta edellyttävien tehtävien hakijoiden soveltuvuusarvioinnit tehdään toimintakykyosaston tiloissa.

Suurin osa testauksista tehdään nykyään suoraan tietokoneille. Toimintakykyosastolla on käytössään 20 henkilön kognitiivista erityistestistöä sisältävä testiluokka sekä 60 kannettavan tietokoneen siirrettävä testijärjestelmä.

Aiemmin esillä ollut toive psykologisen testauksen tekemisestä ennen palvelukseen astumista on nykyisissä suunnitelmissa. Eri joukkoihin sijoittelua varten tarvittavat perusteet on määritelty, ja niiden perusteella on kehitteillä testi, jonka avulla luokittelu kyetään tekemään. Toisin sanoen peruskoetta ollaan jälleen uudistamassa.

Toimintakykyosastolla ja sen soveltuvuuden arviointisektorilla ei voi sanoa olevan tällä hetkellä 1970–80-luvun hallittua kaaosta, mutta tekemisen meininkiä riittää, sillä käyttäytymistieteellisellä tutkimuksella ja oikeiden henkilöiden valitsemisella tehtäviin on edelleen jatkuva tarve Puolustusvoimissa.

Kirjoittajat:

Psykologian maisteri Kai Nyman toimii tutkimusalojohtajana Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen toimintakykyosastossa psykososiaalisen toimintakyvyn tutkimusalalla.
Professori, psykologian tohtori Juhani Sinivuori.